EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

7. september 2004 *

Kohtuasjas C-1/03,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EÜ artikli 234 alusel

Cour d'appel de Bruxelles (Belgia) 3. detsembri 2002. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. jaanuaril 2003, selle kohtu menetluses oleva kriminaalasja raames

Paul Van de Walle,

Daniel Laurent,

Thierry Mersch

ja

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

Texaco Belgium SA suhtes,

Région de Bruxelles-Capitale'i osavõtul

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: teise koja esimees C. W. A. Timmermans ja kohtunikud J.-P. Puissochet (ettekandja), R. Schintgen, F. Macken ning N. Colneric,

kohtujurist: J. Kokott,
kohtusekretär: R. Grass,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— P. Van de Walle, D. Laurent ja Texaco Belgium SA, esindaja: *avocat* M. Mahieu,

— T. Mersch, esindaja: *avocat* O. Klees,

— Région de Bruxelles-Capitale, esindajad: *avocat* E. Gillet, *avocat* L. Levi ja *avocat* P. Boucquey,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: F. Simonetti ja M. Konstantinidis,

olles 29. jaanuari 2004. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 15. juuli 1975. aasta direktiivi 75/442/EMÜ jäätmete kohta (EÜT L 194, lk 39), mida on muudetud nõukogu 18. märtsi 1991. aasta direktiiviga 91/156/EMÜ (EÜT L 78, lk 32), (edaspidi „direktiiv 75/442"), artikli 1 punktide a, b ja c tõlgendamist.

2 Käesolev eelotsusetaotlus on esitatud Texaco Belgium SA (edaspidi „Texaco") vastutava personali koosseisu kuuluvate Van de Walle, Laurent'i ja Merschi ning Texaco enda (edaspidi koos nimetatud „Van de Walle jt") vastu algatatud kohtuasja raames, milles neid süüdistatakse ülalnimetatud äriühingu kontrolli all olevas bensiinijaamas kütuse maapinda lekkimise tõttu toimunud õnnetusjuhtumi tagajärjel jäätmete hülgamises.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Direktiivi 75/442 artikkel 1 sätestab:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) *jäätmed* — I lisas loetletud kategooriatesse kuuluvad mis tahes ained või esemed, mille valdaja kasutuselt kõrvaldab, kavatseb kasutuselt kõrvaldada või on kohustatud kasutuselt kõrvaldama [mõiste „kasutuselt kõrvaldama" asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „ära viskama"];

[...]

b) *tekitaja* — igaüks, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed („esmane tekitaja"), ja/või igaüks, kes teeb jäätmete eeltöötlust, segab jäätmeid või sooritab muid toiminguid, mille tulemusena jäätmete olemus või koostis muutub;

c) *valdaja* — jäätmetekitaja või füüsiline või juriidiline isik, kelle valduses on jäätmed;

[...]"

4 Direktiivi 75/442 I lisa pealkirjaga „Jäätmekategooriad" on loetletud punktis Q4 „[m]aterjalid, mis on maha voolanud, riknenud või mõne õnnetusjuhtumi tõttu kahjustunud, kaasa arvatud materjalid, seadmed või muud esemed, mis on õnnetusjuhtumi tagajärjel saastunud" [edaspidi kasutatud täpsemat Q4 pealkirja tõlget „õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud või kadunud või muu juhtumi tõttu kahjustunud materjalid, kaasa arvatud materjalid, seadmed või muud esemed, mis on selle juhtumi tagajärjel saastunud"]; punktis Q7 „[a]ined, mis ei toimi enam nõutaval tasemel (nt saastunud happed, saastunud lahustid, kasutatud karastussoolad jne)"; punktis Q14 „[t]ooted, millele valdaja ei leia edasist kasutamist (nt põllumajanduses, olmes, kontorites, kauplustes või töökodades ära visatud vallasasjad jne)" ja punktis Q15 „[r]eostatud pinnase puhastamisel tekkinud saastunud materjalid, ained või tooted".

5 Direktiivi 75/442 artikli 4 teine lõik sätestab, et „[l]iikmesriigid võtavad ka vajalikud meetmed, et keelata jäätmete hülgamine, kaadamine või kontrollimata kõrvaldamine."

6 Direktiivi 75/442 artikkel 8 sätestab, et liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada, et iga jäätmevaldaja annab jäätmed käitlemiseks era- või avalikule jäätmekogumisettevõttele või jäätmete kõrvaldamise või taaskasutusse andmisega tegelevale ettevõttele või teostab nimetatud jäätmekäitlemise toiminguid ise.

7 Direktiivi 75/442 artikkel 15 sätestab:

„Vastavalt „saastaja maksab" põhimõttele tuleb jäätmete kõrvaldamise kulud kanda:

— jäätmevaldajal, kes on andnud jäätmed üle jäätmekogumisettevõttele või artiklis 9 nimetatud ettevõttele,

ja/või

— eelmisel valdajal või tootjal, kelle tootest jäätmed on tekkinud."

Siseriiklikud õigusnormid

8 Région de Bruxelles-Capitale'i omavalitsuse 7. märtsi 1991. aasta määruse jäätmete tekkimise vältimise ja jäätmemajanduse korraldamise kohta (*Moniteur belge*,

23. aprill 1991; edaspidi „7. märtsi 1991. aasta määrus") artikli 2.1 kohaselt on jäätmed „aine või ese, mille valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama".

9 Nimetatud määruse I lisa, milles on loetletud mitmed jäätmekategooriad, sätestab rubriigis Q 4 „õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud või kadunud või muu juhtumi tõttu kahjustunud materjalid, kaasa arvatud materjalid, seadmed või muud esemed, mis on selle juhtumi tagajärjel saastunud", rubriigis Q 7 „ained, mis ei toimi enam nõutaval tasemel" ja rubriigis Q 12 „saastunud materjalid".

10 Eelpool nimetatud määruse III lisa pealkirjaga „Koostisosad, mis muudavad jäätmed ohtlikuks" sisaldab rubriiki C 51, mis sätestab „määruse muus osas täpsemalt käsitlemata kütust ja selle koostisosasid vesinikku, lämmastikku või väävlit".

11 Sama määruse artikkel 8 sätestab:

„Nii jäätmete hülgamine avalikus kohas või eravalduses väljaspool haldusasutuse poolt ette nähtud jäätmekäitluskohti kui ka hülgamine, mis on vastuolus jäätmete kõrvaldamise eeskirjadega, on keelatud."

12 7. märtsi 1991. aasta määruse artikkel 10 sätestab:

„Isik, kes tekitab või valdab jäätmeid, peab jäätmed kõrvaldama või tagama jäätmete kõrvaldamise vastavalt käesoleva määruse sätetele selliselt, et see ei kahjustaks pinnast, taimestikku, loomastikku, õhku või vett ega ohustaks üldiselt loodust või inimeste tervist.

[Région de Bruxelles-Capitale'i] täitevvõim tagab, et jäätmete kõrvaldamine toimub jäätmevaldaja kulul, kes jäätmed jäätmekäitluskohta viib, või juhul, kui jäätmevaldaja seda ei tee, siis eelmiste jäätmevaldajate või jäätmetekitajate kulul, kelle tegevuse tulemusena jäätmed tekkisid".

13 Nimetatud määruse artikli 22 kohaselt võib karistada kriminaalkorras iga isikut, kes hülgab endale või teistele kuuluvaid jäätmeid viisil, mis on vastuolus määruse artikliga 8.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14 Région de Bruxelles-Capitale'ile kuulub hoone, mille aadress on avenüü Pont de Luttre nr 132, Brüssel (Belgia). Nimetatud hoone renoveerimistööd, mis võeti ette sinna sotsiaalabikeskuse rajamise eesmärgil, peatati 18. jaanuaril 1993 pärast hoone keldris kütteainest küllastunud vee sissevoolu avastamist hoone seinast, mis eraldas hoonet samal tänaval asuvast hoonest nr 134, kus sel ajal asus Texaco bensiinijaam.

15 Texaco pidas bensiinijaama hoone omanikuga sõlmitud äripinna rendilepingu alusel. Bensiinijaama juhtis alates 1988. aastast operaator, kes tegutses „operaatorlepingu" alusel, mille kohaselt oli Texaco andnud operaatori valdusesse maa, sellel asuva hoone, varustuse ja vallasvara. Operaator juhtis bensiinijaama oma nimel, kuid tal ei olnud õigust teha bensiinijaamas muudatusi ilma Texaco, kes varustas bensiinijaama naftasaadustega ning kellel oli õigus kontrollida raamatupidamisdokumente ja varusid, eelneva kirjaliku nõusolekuta.

16 Pärast bensiinijaama kütusemahuti rikkest tuleneva kütuselekke avastamist leidis Texaco, et bensiinijaama pidamine ei ole enam võimalik ning otsustas 1993. aasta aprillis operaatorlepingu lõpetada, viidates operaatori olulisele hooletusveale. Seejärel lõpetas Texaco rendilepingu 1993. aasta juunis.

17 Kuigi Texaco eitas oma vastutust, puhastas ta reostunud maapinda ja asendas selle osa kütusemahutist, mis lekke põhjustas. Alates 1994. aasta maist Texaco selles kohas enam edasi ei tegutsenud. Région de Bruxelles-Capitale leidis, et reostuse kõrvaldamistööd ei olnud piisavad ja finantseeris teatud meetmed, mida ta pidas vajalikuks oma kinnisvaraprojekti lõpuleviimiseks.

18 Texaco poolt 7. märtsi 1991. aasta määruse, eriti selle artiklite 8, 10 ja 22 võimaliku rikkumise tõttu algatati Texaco tegevjuhi Van de Walle, töötajate Laurent'i ja Merschi ning juriidilisest isikust Texaco suhtes kriminaalasi Tribunal correctionnel de Bruxelles'is. Région de Bruxelles-Capitale osales menetluses kannatanuna.

20. juuni 2001. aasta otsusega tunnistas nimetatud tribunal süüdistatavad õigeks, vabastades Texaco vastutusest ja leidis, et tsiviilhagis esitatud nõude lahendamine ei kuulu selle kohtu pädevusse.

19 Ministère public (prokurör) ja kannatanu kaebasid otsuse edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

20 Viimatinimetatud kohus leidis, et 7. märtsi 1991. aasta määruse artiklis 22 on sätestatud sanktsioonid määruse artiklis 8 sätestatud kohustuste rikkumise eest, kuid mitte artikli 10 rikkumise eest. Eelotsusetaotluse esitanud kohus jõudis järeldusele, et artiklis 22 sätestatud kriminaalkaristuse kohaldamiseks peab süüdistatavate tegevus olema käsitletav jäätmete hülgamisena eespool viidatud artikli 8 mõttes. Kohus leidis, et Texaco ei visanud jäätmeid bensiinijaama kütusega varustamise käigus ära ning et ei veetud kütust ega pärast Texaco tehtud saaste kõrvaldamise töid pinnasesse jäänud mahuteid ei saa käsitleda jäätmetena sama määruse artikli 2 lõike 1 mõistes, st „aine või esemena, mille valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama".

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei olnud aga kindel, kas kütuse lekkest reostunud aluskihti saab käsitleda jäätmena, ja kahtles, kas selline määratlus oleks üldse võimalik, arvestades, et reostatud maapinda ei kaevatud välja ega käideldud. Kohus tõi esile ka asjaolu, et esinesid erinevad õiguslikud arvamused selle kohta, kas maa reostamist õnnetusjuhtumi tagajärjel saab käsitleda jäätmete hülgamisena.

22 Arvestades, et 7. märtsi 1991. aasta määruse artikli 2 lõikes 1 sätestatud mõiste „jäätmed" definitsioon on sama mis direktiivis 75/442 ning et nimetatud määruse I lisas, kus on loetletud jäätmekategooriad, kasutatakse direktiivi I lisa mõisteid, otsustas Cour d'appel de Bruxelles peatada menetluse käesolevas asjas ja esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse järgmistes küsimustes:

„1) Kas [....]direktiivi 75/442 [....] artikli 1 [punkti] a, milles on defineeritud mõiste jäätmed kui „iga aine või ese, mille valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama vastavalt kehtivale siseriiklikule õigusele", ning sama direktiivi artikli 1 punkte b ja c, milles on defineeritud mõiste jäätmetekitaja kui „igaüks, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed („esmane tekitaja"), ja/või igaüks, kes teeb jäätmete eeltöötlust, segab jäätmeid või sooritab muid toiminguid, mille tulemusena jäätmete olemus või koostis muutub", ja mõiste valdaja kui „jäätmetekitaja või füüsiline või juriidiline isik, kelle valduses on jäätmed", tuleb tõlgendada selliselt, et need on kohaldatavad kütuseettevõtjale, kes toodab kütust ning müüb seda operaatorile, kes tegutseb ühes temale kuuluvas bensiinijaamas sõltumatu operaatorlepingu alusel, mis välistab mis tahes alluvussuhted ettevõtjaga ajal, mil kütus pinnasesse lekkis ning põhjustas maapinna ja põhjavee reostuse?

2) Kas eelpool nimetatud sätetes määratletud jäätmete mõiste kehtib maapinna suhtes vaid siis, kui reostunud maapind on välja kaevatud?"

Eelotsuse küsimused

23 Nende kahe küsimusega, mida tuleks analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada esiteks, kas tahtmatult maha kallatud kütust, mis põhjustab maapinna ja põhjavee reostuse, saab käsitleda jäätmetena direktiiv 75/442 artikli 1 punkti a mõttes ja kas maapinda, mis on eelnimetatud viisil reostunud, saab käsitleda jäätmena samas direktiivis sätestatud jäätmete definitsiooni tähenduses isegi siis, kui maapinda ei kaevatud välja, ja teiseks, kas põhikohtuasja asjaolusid arvestades saab kütuseettevõtjat, kes varustab bensiinijaama, käsitleda vastavate jäätmete tekitaja või valdajana nimetatud direktiivi artikli 1 punktide b ja c mõttes.

Euroopa Kohtule esitatud märkused

24 Région de Bruxelles-Capitale'i arvates vastab Texaco „jäätmevaldaja" mõistele, kuivõrd ta oli kütuse valdaja selle teele saatmise ajal, ta vedas selle bensiinijaama, kontrollis rangelt bensiinijaama tegevust ning pumpas reostunud maapinna puhastamise eesmärgil välja põhjavett.

25 Kütus ei ole käsitletav jäätmena kuni selle hetkeni, mil bensiinijaam selle mingil põhjusel ära viskab, millest alates muutub kütus jäätmeks muu hulgas Texaco-taolise ettevõtja jaoks, kes kütust toodab ja veab.

26 Seega tuleb kütuseettevõtjat, kes tootis ja müüs kaupa, mis hiljem jäätmeks muutub, käsitleda valdajana direktiivi 75/442 mõttes juhul, kui tal oli juurdepääs kohale, kus jäätmed asusid, või kui tal oli õigus otsustada oma kliendi tegevuse üle või kontrollida kütusemahuteid, millest leke maapinnale ja põhjaveele pärines. Kütuseettevõtja, kes aktiivselt tegeles nimetatud jäätmete osalise eemaldamisega, on seda enam käsitletav jäätmevaldajana.

27 Vastavalt põhikohtuasja asjaoludele viskas tootja või valdaja ära kütuse, mis voolas välja bensiinijaama mahutitest. Nimetatud kütus on täpselt määratletud direktiivi 75/442 I lisa punktis Q4 ja lisaks käsitletav ka ohtliku jäätmena. Nimetatud kütust tuleb seega eelnimetatud direktiivi mõttes käsitleda jäätmena.

28 Maapinda, mida kütus reostas, tuleb samuti käsitleda jäätmena. See tuleneb nimetatud lisa punktide Q5, Q12 ja Q13 pealkirjade sõnastusest ja selliste ainete valdaja kohustusest need kõrvaldada.

29 Nimetatud kohustus tuleneb eriti direktiivis 75/442 sätestatud inimeste tervise ja keskkonna kaitse eesmärkidest, mida ei saaks saavutada, kui jäätmetekitajal või -valdajal ei oleks kohustust kõrvaldada reostunud maapind või kui ta saaks piirduda saastunud materjali maa alla matmisega.

30 Van de Walle jt väidavad, et Texaco vedas bensiinijaamale kütust, mis oli müügi hetkel igati nõuetekohane ning et tema sellist tegevust ei saa vaadelda jäätmete tootmisena või kavatsusena nendest lahti saada.

31 Van de Walle jt leiavad, et defineerides jäätmena mis tahes aine või eseme, mille valdaja „ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama", on ühenduse seadusandja tahtnud jäätmete mõistesse hõlmata lisaks selle objektiivsele küljele (jäätmete kategooriatesse paigutamine vastavalt nende omadustele või mürgisuse astmele) ka subjektiivse külje, määratledes normi kohaldatavuse vaid olukordadele, kus jäätmevaldaja jäätmed ära viskab või kavatseb või kohustub neid ära viskama kas kõrvaldamise või taaskasutamise teel.

32 Põhikohtuasja eripära on selles, et ei Texaco ega bensiinijaama operaator ei teadnud ega teadvustanud endale kütuse väljavoolu mahutitest ega selle imbumist vette ja ümbritsevasse maapinda. Seetõttu ei saa kuidagi viidata selle aine kõrvaldamisele suunatud tegevusele, kavatsusele või kohustusele.

33 Liiatigi ei kohustatud Texacot reostust maapinnast eemaldama enne 1993. aasta jaanuari, mil kütuse leke avastati. Nimetatud kohustus, mida Texaco arvates oli tema suhtes rakendatud omavoliliselt, oleks pidanud olema adresseeritud bensiinijaama operaatorile, keda sõltumatu juhina oleks pidanud käsitletama ainsa isikuna, kellelt oleks saanud nõuda selle aine äraviskamist. Samuti on Texaco kogu aeg rõhutanud, et tema poolt teostatud maapinna reostusest puhastamise tööd viidi läbi „tunnistamata mistahes ulatuses enda süüd".

34 Mis puutub mõistete „tekitaja" ja „valdaja" tähendusse ühenduse õigusnormide mõttes, jäävad Van de Walle jt selle juurde, et eelotsuse küsimuse sõnastus ja kohtuotsuse põhjendus, millega eelotsusetaotlust palutakse, lubavad eeldada, et Cour d'appel de Bruxelles'i arvates ei ole Texaco ei vaidlusaluste jäätmete tekitaja ega valdaja ning et nimetatud kohus ei pööranud tähelepanu nendele definitsioonidele, vaid ainult palub Euroopa Kohtult anda definitsioon jäätmete kohta.

35 Kui Euroopa Kohus peab aga vajalikuks mõistete „tekitaja" ja „valdaja" tähenduse määratlemist, kinnitavad Van de Walle jt, et Texaco ei teinud muud, kui vedas nõuetekohase kütuse bensiinijaama ning ei põhjustanud jäätmete teket ega loonud või tootnud neid ise. Juhul, kui teatud toodet ei kasutata, muutub jäätmete tekitajaks isik, kes neid enam ei kasuta, mitte isik, kes need on talle algselt kohale toimetanud. Seega tuleb vajaduse korral käsitleda bensiinijaama operaatorit jäätmetekitajana ja eriti jäätmevaldajana.

36 Mitmest bensiinijaama operaatorlepingu sättest, eriti selle artikli 6 lõikest 10 tuleneb, et bensiinijaama operaator oli operaatori ja sõltumatu müüjana täielikult vastutav ning et tal oli ainuvastutus oma tegevusest tuleneva kolmandatele isikutele tekitatud kahju eest. Operaatorlepingu artikkel 2 sätestas, et bensiinijaama opereerimine oli operaatorile Texaco poolt „usaldatud". Lepingu artikli 6 lõike 2 kohaselt oli operaatoril kohustus „hoida [oma] kulul väga heas korras tema valdusesse [usaldatud] asjad", kontrollida iga päev pumpasid ja muid seadmeid ning anda Texacole vajalikest parandustöödest koheselt teada. Vastavalt sama lepingu artiklile 5 oli „[operaator] varude ainus omanik", kes pidi selle eest „täielikult vastutama".

37 Direktiivi 75/442 I lisa punktist Q4, mis määratleb „õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud või kadunud või muu juhtumi tõttu kahjustunud materjalid", nähtub komisjoni arvates ühenduse seaduseandja selgesõnaline otsus hõlmata kõnealuse direktiiviga juhtum, kus jäätmete valdaja viskab jäätmed ära õnnetusjuhtumi kaudu. Selline käsitlus ei oleks vastuolus nimetatud direktiivi artikliga 1, mis ei täpsusta, kas jäätmete „ära viskamine" peab toimuma „kavatsetult" või mitte. Jäätmevaldaja ise, nagu see oli põhikohtuasjas, ei pea aru saama, et ta toote ära viskab.

38 Samuti nähtub eelpool viidatud punkti Q4 pealkirja sõnastusest „materjalid, seadmed või muud esemed, mis on selle juhtumi tagajärjel saastunud", et direktiiv 75/442 käsitleb jäätmetest reostunud materjale jäätmetena tagades, et jäätmena käsitletava materjali õnnetusjuhtumi käigus maha voolamisel ei loeta selle materjali valdajat reostatud materjalide või esemete hülgajaks, vaid ta vastutab nende kõrvaldamise eest.

39 Samas ei saa aga õnnetusjuhtumi käigus maha voolanud kütusest reostatud maapinda, mis sarnaselt vee ja õhuga moodustab osa keskkonnast, vastavalt direktiivi sätetele ei taaskasutada ega kõrvaldada ning see tuleb lihtsalt reostusest puhastada. Seega peaks üldreeglina jäätmetega reostatud maapinda käsitlema jäätmena.

40 Kui osa maapinnast peaks reostuse puhastamiseks välja kaevatama, tuleb jõuda aga teistsugusele järeldusele. Sellisel juhul ei ole väljakaevatud maapinna osa alates selle väljakaevamise hetkest keskkonna osa, vaid pigem vallasasi, mis õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud ainetega segunemisel on muutunud jäätmeks, mida peab ka jäätmena käsitlema.

41 Lõpetuseks, õnnetusjuhtumi käigus maha voolanud kütuse „valdajana" tuleks käsitleda isikut, kelle valduses kütus selle jäätmeks muutumise hetkel oli – antud juhul oli selleks isikuks bensiinijaama operaator, kes oli kütuse Texacolt ostnud. Nimetatud aine muutus jäätmeks mahutitest väljavoolamisel. Kütuseettevõtja on küll kütuse tootja, kuid ainult jaemüüja sai oma tegevuse käigus tahtmatult jäätmeid „tekitada".

Euroopa Kohtu vastus

42 Direktiivi 75/442 artikli 1 punkt a defineerib jäätme kui „I lisas loetletud kategooriatesse kuuluvad mis tahes ained või esemed, mille valdaja ära viskab või kavatseb ära visata [...]." Nimetatud lisa täpsustab ja illustreerib definitsiooni, tuues ära nimekirja jäätmetena käsitletavatest ainetest ja esemetest. Nimekirjal on aga ainult näidise iseloom ning jäätmete määratlus tuleneb eelkõige valdaja tegevusest ning mõiste „äraviskamine" tähendusest (vt selle kohta 18. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-129/96: Inter-Environnement Wallonie, EKL 1997, lk I-7411, punkt 26, ja 18. aprilli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-9/00: Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, EKL 2002, lk I-3533, punkt 22).

43 Asjaolu, et direktiivi 75/442 I lisa pealkirjaga „Jäätmekategooriad" sätestab punktis Q4 „õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud või kadunud või muu juhtumi tõttu kahjustunud materjalid, kaasa arvatud materjalid, seadmed või muud esemed, mis on selle juhtumi tagajärjel saastunud", näitab vaid seda, et nimetatud materjalid võivad olla käsitletud „jäätmetena". Nimetatud sõnastus iseenesest ei luba pidada jäätmeks õnnetusjuhtumi käigus maha voolanud ning maapinna ning põhjavee reostust tekitanud kütust.

44 Sellistes tingimustes on vajalik hinnata, kas kütuse mahavoolamine õnnetusjuhtumi tagajärjel on vaadeldav kütuse valdaja poolt selle „äraviskamisena".

45 Enne kui kohus otsuse langetab, peab tõlgendama mõistet „äraviskamine" direktiivi 75/442 eesmärkide valguses, milleks vastavalt selle kolmandale põhjendusele on inimeste tervise ja keskkonna kaitsmine jäätmete kogumisest, veost, töötlemisest, säilitamisest ja ladestamisest tulenevate kahjulike mõjude eest, ning EÜ artikli 174 lõike 2 valguses, mis seab ühenduse keskkonnapoliitika eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme, mis põhineb ettevaatusprintsiibil ja ennetavate meetmete põhimõttel. Mõistet „äraviskamine", mis määrab mõiste „jäätmed" kohaldavuse ulatuse, ei saa kitsendavalt tõlgendada (vt selle kohta 15. juuni 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-418/97 ja C-419/97: ARCO Chemie Nederland jt, EKL 1997, lk I-4475, punktid 36–40).

46 Teiseks, kui aine või ese on tootmisjääk, st toode, mida iseenesest ei soovita hiljem kasutusele võtta ja mida selle valdaja ei saa ilma eelneva töötluseta majanduslikult tasuvalt korduskasutada, tuleb seda vaadelda üleliigse aine või esemena, mille valdaja soovib „ära visata" (vt selle kohta eespool viidatud otsus kohtuasjas Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, punktid 32–37).

47 On ilmselge, et õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud ja maapinna ning põhjavee reostuse tekitanud kütus ei ole ilma eelneva töötluseta korduskasutatav. Sellise kütte müügi võimalus on väga ebatõenäoline ning juhul, kui see oleks võimalik, ei oleks selline tegevus kütuse valdajale majanduslikult tulus. Seega on nimetatud kütus vaadeldav ainena, mida selle valdaja ei kavatsenud toota ja mille ta — olgugi tahtmatult — tootmise või müügitegevuse käigus „ära viskab".

48 Lõpetuseks, direktiiv 75/442 kaotaks osa oma mõjust, kui reostuse põhjustanud kütust ei käsitletaks jäätmena vaid seetõttu, et kütus voolas maha õnnetusjuhtumi tagajärjel. Kõnealuse direktiivi artikkel 4 sätestab selgelt, et liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada jäätmete taaskasutamine või kõrvaldamine viisil, mis ei sea ohtu inimeste tervist ning millega ei ohustata „vett, õhku, pinnast, taimi ega loomi", ning „et keelata jäätmete hülgamine, kaadamine või kontrollimata kõrvaldamine". Sama direktiivi artikli 8 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, et tagada, et iga jäätmevaldaja annab jäätmed nende taaskasutamiseks või kõrvaldamiseks üle jäätmekogumisettevõttele või tagab nende toimingute läbiviimise ise. Nimetatud direktiivi artikkel 15 viitab operaatorile, kes peab kandma jäätmete kõrvaldamise kulud „vastavalt saastaja maksab põhimõttele".

49 Juhul, kui reostust tekitanud kütust ei saaks käsitleda jäätmena vaid seetõttu, et see on maha voolanud õnnetusjuhtumi tagajärjel, siis ei saaks liikmesriik selle valdajale panna direktiivist 75/442 tulenevaid kohustusi ning see on vastuolus jäätmete kontrollimatu hülgamise, kaadamise ja kõrvaldamise keeluga.

50 Sellest järeldub, et õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud ja maapinda ning põhjavett reostanud kütuse valdaja „viskab ära" aine, mida sellises olukorras tuleb käsitleda jäätmena direktiivi 75/442 mõttes.

51 Tuleb täpsustada, et eriti õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud kütust tuleb käsitleda ohtliku jäätmena vastavalt nõukogu 12. detsembri 1991. aasta direktiivile 91/689/EMÜ ohtlike jäätmete kohta (EÜT L 377, lk 20) ja nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusele 94/904/EÜ, mis sätestab ohtlike jäätmete nimekirja, kohaldades direktiivi 91/689 artikli 1 punkti 4 (EÜT L 356, lk 14).

52 Direktiivis 75/442 sätestatud „jäätmete" definitsiooni alla mahub ka õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud kütusest reostunud maapind. Selline kütus ei ole eraldatav reostunud maapinnast ning seda ei saa taaskasutada või kõrvaldada, välja arvatud juhul, kui maapind läbiks vajaliku puhastusprotsessi. See tõlgendus on ainus, mis teenib looduskeskkonna kaitse eesmärki ja järgib nimetatud direktiivis sätestatud jäätmete hülgamise keeldu. Selline tõlgendus on täielikult kooskõlas viidatud direktiivi eesmärgiga, mille I lisa punkt Q4 määratleb, nagu mainitud, muude ainete ja esemete hulgas jäätmetena ka „materjalid, seadmed või muud esemed, mis on selle juhtumi tagajärjel saastunud [õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud, kadunud või muu juhtumi tõttu kahjustunud materjalid]". Kütusega reostatud maapinna käsitlemine jäätmena sõltub seega õnnetusjuhtumi tagajärjel aine mahavoolamise põhjustanud isiku kohustusest see ära visata. Kütuse käsitlemine jäätmena ei saa seega tuleneda siseriiklikest õigusnormidest, mis käivad selle maapinna kasutamistingimuste, kaitse või puhastamise kohta, millele toode voolas.

53 Kuna reostatud maapind on käsitletav jäätmena juba ainuüksi õnnetusjuhtumi läbi tekkinud kütusereostatuse faktist tulenevalt, siis ei ole vaja selle jäätmena määratlemiseks vaadelda muid sooritusi, mida reostatud maapinna omanik on kohustatud või otsustab ette võtta. Asjaolu, et maapind ei ole välja kaevatud, ei oma seega maa jäätmeks määratlemisel tähendust.

54 Mis puutub küsimusse, kas põhikohtuvaidluse asjaolude esinemisel saab bensiinijaama varustavat kütuseettevõtjat vaadelda jäätmetekitaja või -valdajana nimetatud direktiivi artikli 1 punktide b ja c mõttes, tuleb kõigepealt meeles pidada, et EÜ artiklis 234 sätestatud ülesannete jaotuse kohaselt peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kohaldama tema menetluses olevas kohtuasjas ühenduse õigusakte vastavalt Euroopa Kohtu tõlgendusele (vt 8. veebruari 1990. aasta otsust kohtuasjas C-320/88: Shipping and Forwarding Enterprise Safe, EKL 1990, lk I-285, punkt 11).

55 Direktiivi 75/442 artikli 1 punkt c sätestab, et valdaja on „jäätmetekitaja või füüsiline või juriidiline isik, kelle valduses on jäätmed". See direktiiv annab seega valdaja laiaulatusliku definitsiooni, jättes täpsustamata, kas jäätmete kõrvaldamise või taaskasutamise kohustus lasub reeglina jäätmetekitajal või -valdajal, st omanikul või valdajal.

56 Direktiivi 75/442 artikkel 8 sätestab, et eespool nimetatud kohustused, mis on sama direktiivi artiklis 4 sätestatud jäätmete hülgamise, kaadamise või kontrollimata kõrvaldamise keelu vältimatu tagajärg, lasuvad „igal jäätmevaldajal".

57 Lisaks sellele sätestab direktiivi 75/442 artikkel 15, et vastavalt „saastaja maksab" printsiibile kannab jäätmete kõrvaldamise kulud jäätmevaldaja, kes annab jäätmed üle jäätmekogumisettevõttele, ja/või jäätmete eelmised valdajad või jäätmeid tekitanud toote valmistaja. Nimetatud direktiiv ei välista seega võimalust, et jäätmete kõrvaldamise kulud kannab üks või mitu eelmist valdajat, st üks või mitu füüsilist või juriidilist isikut, kes ei ole hilisemad jäätmete tekitajad ega valdajad.

58 Eelmises kolmes punktis viidatud sätetest tuleneb, et direktiivis 75/442 eristatakse jäätmete taaskasutamise või kõrvaldamise tegelikku elluviimist, mis on kohustuseks igale „jäätmevaldajale", nii tekitajatele kui valdajatele, nimetatud tegevuste eest tasumise kohustusest, mis lasub vastavalt „saastaja maksab" põhimõttele isikutel, kes jäätmed tekitavad, olenemata sellest, kas need isikud valdavad jäätmeid vastaval ajahetkel või valdasid neid minevikus või olid jäätmeid tekitanud toote valmistajad.

59 Õnnetusjuhtumi tagajärjel maha voolanud kütuse, mis pärines lekkinud bensiinijaama mahutitest, oli ostnud oma tegevuse raames nimetatud bensiinijaam. Kütus oli seega bensiinijaama operaatori valduses. Liiatigi oli see just tema, kes oma äritegevusest tulenevalt säilitas kütust ajal, mil see muutus jäätmeks, ning keda võib seetõttu vaadelda isikuna, kes jäätmed direktiivi 75/442 artikli 1 punkti b tähenduses „tekitas". Juhul, kui operaator on samal ajal jäätmete valdaja ja tekitaja, peab teda käsitlema valdajana direktiivi 75/442 artikli 1 punkti c mõttes.

60 Hoolimata eespool mainitust, kui põhivaidluses ilmnevad eelotsusetaotluse esitanud kohtule asjaolud, et bensiinijaama mahutid olid halvas seisus ja kütuse leke tekkis bensiinijaama varustanud kütuseettevõtja lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu, või kui tema vastutus tuleneb tema muust tegevusest, võib nimetatud kütuseettevõtja tegevust vaadelda „jäätmete tekitamisena" direktiivi 75/442 artikli 1 punkti b mõttes ja teda saab käsitleda vastavalt nende jäätmete valdajana.

61 Arvestades kõiki ülaltoodud põhjendusi, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastata, et tahtmatult maha kallatud kütus, mis tekitab maapinna ning põhjavee reostuse, on jäätmed direktiivi 75/442 artikli 1 punkti a tähenduses. Sama kehtib kütusega reostatud, kuid välja kaevamata maapinna kohta. Põhikohtuasja asjaolusid arvestades ei saa bensiinijaama varustanud kütuseettevõtjat käsitleda nende jäätmete valdajana direktiivi 75/442 artikli 1 punkti c mõttes, välja arvatud juhul, kui bensiinijaama mahutites tekkis jäätmeid põhjustanud leke tema tegevuse tulemusena.

Kohtukulud

62 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamiseks tehtud kulusid, välja arvatud poolte vastavad kulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtuvalt Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Tahtmatult maha kallatud kütus, mis tekitab maapinna ning põhjavee reostuse, on jäätmed nõukogu 15. juuli 1975. aasta direktiivi 75/442/EMÜ jäätmete kohta, mida on muudetud nõukogu 18. märtsi 1991. aasta direktiiviga 91/156/EMÜ artikli 1 punkti a mõttes. Sama kehtib kütusega reostatud, kuid välja kaevamata maapinna kohta. Põhikohtuasja asjaolusid arvestades ei saa bensiinijaama varustanud kütuseettevõtjat käsitleda nende jäätmete valdajana direktiivi 75/442 artikli 1 punkti c mõttes, välja arvatud juhul, kui bensiinijaama mahutites tekkis jäätmeid põhjustanud leke tema tegevuse tulemusena.

Allkirjad